

Владан Бајчета

МАЛИ ЛИРСКИ ВИДИКОВЦИ

(Дејан Алексић: *Одавде се види*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2023)

Сусрет са сваком новом књигом Дејана Алексића читаоцу заинтересованом за савремену српску поезију прије свега улије осјећање сигурности. Хиперпродукција домаћег пјесништва, по природи ствари, отежава већ по себи увијек мање угодан први приступ било каквој новој лектури, па је утолико насушнија потреба за постојањем једног таквог уточишта. Имати Алексићеву збирку пјесама у руци и читалачки јој се посветити значи ступити на чврсто тле поетски раскошног *језика*, у којем владају поредак и хармонија. Сам наслов најновије, дванаесте Алексићеве пјесничке књиге – *Одавде се види* – оснажује претходну метафору, а ауторова посвета на примјерку прочитаном пред настанак овог текста је додатно оправдава: пјесник је, дарујући их, означио пјесме из ове збирке синтагмом *мали лирски*

видиковци. Са њих се виде предјели о чијој ће љепоти у наставку бити ријеч.

Алексићеве књиге у првом реду одликује умјетнички скрупулозна организација, у којој пјесме нису тек прибране једна уз другу као дневник лирских епифанија, без јасно видљивог реда и смисла. Сви одјељци ове, као и претходних пјесникових збирки, чврсто су структурирани у виду циклуса или низова, који, такоређи, поетски класификују умјетников живот, односно његову потребу за пјевањем. А те двије ствари су код Алексића у нераздјеливом органском јединству: чини се да не постоји тренутак његовог живота који се не настоји пјеснички осмислити – да нема ниједне животне датости која се не може преобратити у пјесму. И то је можда најпоузданији показатељ лирске аутентичности: сваки пјесник је увјерен управо у такву панпоетичку надмоћ, али је врло мали проценат њих, којима Алексић беспоговорно припада, способан да на узвишен стваралачки начин претвори свакодневицу, коју често неправедно називамо баналном, у чисту поетску материју.

Први одјељак под насловом „Аутопортрети” индикативан је у назначеном смислу. Било да је ријеч о „Аутопортрету са напола решеном укрштеницом”, у којем је „Свет насумично обновљен из хаоса / Језичке условности у недељно јутро / Кад време накратко оде по нова задужења”; или „Аутопортрету са врећом која би нешто да каже”, у којем је и силазак у подрум орфичко искуство: „Мада је степениште стрмо / И износим киселе краставце, / Осврнем се ка њој сваки пут / На повратку у светло”, ту се увијек *шривијалности* свагдашњег живота узвисују на поменуте *лирске видиковце*, са којих се оне указују у *јравом* свјетлу. И већ ту се читалац успиње на

вјероватно највиши врх ове књиге, сусрећући једно од Алексићевих антологијских остварења. То је „Аутопортрет са сопственом сенком“:

*Једина моја сенко, љужена љреко
Шешалишћа, с главом на љрају
Заљворене радње за ољравку сатова,
Имам шолико шоља да љи исљричам
Али вече лаљано долази и време је да лељнеш у мене.*

Свега пет стихова са толико смисаоне пуноће у сведеној, сублимној љепоти поетски ненаметљивог језика. Пјесник с тихом иронијом готово романтичарски инвоцира своју сјенку, која се неопрезно пружиља преко прага као какве метафизичке гилјотине: то су врата радње за оправку сатова, тамо, дакле, гдје је вријеме стало – или се љокварило – мада са ове стране оно и даље тече. О томе свједочи долазак ноћи која све околу претвара у сјенку, када пјесник постаје немоћан да тамној страни свога бића изговори све оно што јој жели рећи. Има нечег узвишено поетски мистичног у завршном обраћању сопственој силуети: „Али вече лаганано долази и време је да легнеш у мене.“ То је архетипска слика вјечне подвојености егзистенцијалног и стваралачког бића, за које је већ речено да код Алексића живе у најприснијој слози. Дубинска привлачност пјесме припада унутрашњој двојности њене атмосфере: пригушено тамнијим вибрацијама и истом таквом озареношћу изненадног часа продубљеног самопосматрања.

Изражена лирска интроспекција у начелу карактерише најновију Алексићеву поезију. То је посебна врста самосагледавања, које се фокусира на сопствену субјективност са свијешћу о њеном стваралачком идентитету. Наслов другог одјелка „Лирско ја бунца у грозници“ рјечито свједочи о таквој позицији, гдје се као репрезентативне издвајају пјесме „Речи не спавају“, „Разговор са мајстором лирике“, или „Проба“. Шта значи бити пјесник, какав је његов однос према свијету и језику, и свијета и језика према њему, нека су од питања која Алексић лирски креативно промишља у наведеним пјесмама. Језик је у овој поезији персонификован, а ријечи су готово жива бића с којима пјесник дијели своје постојање: „Речи не спавају / Само понекад зајмуре / Да се присете себе / Пре првих језика“ („Речи не спавају“); „Позвао сам велики број речи / Истрошену глумачку трупу / У театар своје лирике“ („Проба“). Алексић се све чешће од супстанцијалности свијета помјера ка елементарности пјевања: ка основним састојцима поезије, пропитујући на приказан начин њихов смисао и сврху.

То долази до најпотпунијег израза у трећем циклусу под називом „Лирикостаје“, сачињеном од тринаест варијација на насловом назначену тему. Метапоетски карактер ових пјесама углавном није до краја експлициран, што их чини лирским медаљонима згуснуте поетске енергије, у свега два катрена по пјесми. Пјесник ће се у њима запитати: „Одувек живим од питања. / Шта су одговори него варварска хорда / Насрнула на моја добра?“ („Лирикостаја III“); или изразити необичну чежњу: „Прижељкујем да сам археолог наивац / Који полази у бербу шумских / Јагода, али увек пронађе Троју“ („Лирикостаја IV“); а на крају се замислити и над самом сврховитошћу свог умјетничког напора: „Дочекујем зреле године као трговац / На распродаји

алегорија, заглављен / Између грма што говори и ветрових труба” („Лирикостаза V”). Поред дискретне литерарне алузивности, оличене овде у античким и библијским мотивима, којима Алексић никада не маше као заставицом свог образовања попут толиких савремених пјесника, у „Лирикостазама” се очитује предочена органска сраслост поезије и живота, непрекинута у сну као и на јави:

*Глајоли кренули у завичај, гуја колона,
Као у њразнично јушро, међу дивљим
Брдима где сова најављује крај грамашике.
Онда – да се ојрашшамо, кажу глајоли.*

*Није им свеједно, њрле се у сузама,
Лежу у ковчеје својих инфинишва.
Ешо, шо сам сањао, кажем шек њробуђеној
Жени која се њрошеже у свом малом биши.*

Збирка *Одавде се види*, како је то код Алексића увијек случај, није сводива на један аспект ауторовог пјевања. Он се креће у разним правцима, мада се понекад издвоји основна доминанта, како се то у претходним примјерима очитовало. Међутим, ту има других и другачијих тематских усмјерења и лирских регистара, који по ко зна који пут доказују сувереност Алексићевог поетског гласа. Виртуоз у свом пјесничком идиому, кроз који се креће са ванредном лакоћом и скоковитошћу, нижући слике са ријетким осјећањем за откривање лијепог у обичном, Алексић понекад згусне израз до те мјере, напне га готово надреалистичком асоцијативношћу, тако да читалац зажали што у класично смиреном тону збирке не наиђе на више сличних мјеста попут завршетка пјесме „Тако” из четвртог круга насловљеног „Ако бих...”:

*Шша да радимо ши и ја
Између биолоије и смеха за народну ујошребу
Тужни усмени живој заљеган
У далеке њлеменске вајре*

*Дуј њуш до знања да вода њрли а њламен лиже
Велеумље и њојевке у крчми на крају васионе
Ешо шо је наше њослање
Немир с која ошшагају њусице сјаја.*

Као највећи пјесник за дјецу у својој генерацији, Дејан Алексић не би био то што јесте да и у својој поезији „за одрасле” не провуче нит дјетињства као незаобилазну лирску тему. Спуштајући се до подземних слојева властите егзистенције, изнио је на видјело дана неке од љепших пјесама збирке, у несвакидашњој поетској алегорији човјекове онтичке укоријењености у најмлађој животној доби. Претпоследња пјесма из петог круга „Време поверено ветру и звездама”, насловљена као „Интимни Елдorado”, узорна је у том смислу, али и у погледу ауторовог проседеа на нивоу читаве књиге:

У извесним годинама човек схвати
Да је дејствије рудник око којеј дани
Зрелој живој оснивају чиставе колоније.
Греју се својом трозницом као безуби
Ловци на злато, тихо вечерају уз вајру.
Изненада неки од њих разлаци
Да је дубоко у окну напушио
Племеније трумен, и легенда о шоме
Оде далеко, на други крај времена.
Толико пророка, сецикеса и ноћних дама
Нешом окуљених на месту где се укрштају
Историја и снови.
А није злато.

Куда год се пјеснички запути, било да се огледа у дубини сопствене унутрашњости, било да преиспитује смисао пјесничког позвања, било да до распусности разиграва своје језичке способности пред вјечитим тајнама универзума или да се пита о основама човјековог постојања на земљи, Алексић увијек излази на чистину пјесничког израза, са којег пуца поглед на све стране од којих се ка њему запутио. Отуда су и мали лирски пројланци били сасвим тачан (интимни, руком исписан) поднаслов ове збирке, колико је то и њен сам наслов – *Ogavde se vidi*. Читати Алексићеву поезију значи видјети овај свијет прочишћенијим погледом, а понекад у њему назријети и дјелић оној свијета, за који се с разлогом – увјеравају нас изнова најбољи пјесници – вјерује да се тајанствено наговјештава у љепоти.